

Малік Є.О.,

кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів
ДВНЗ “Київський національний
економічний університет
імені Вадима Гетьмана”

Степура М.М.,

старший викладач кафедри фінансів
ДВНЗ “Київський національний
економічний університет
імені Вадима Гетьмана”

МАКРОФІНАНСОВА СТАБІЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

(за підсумками Всеукраїнської міжвузівської наукової студентської конференції)

Досліджено окремі аспекти макроекономічної стабілізації вітчизняної економіки, визначено індикатори макрофінансової стабільності. За результатами Всеукраїнської міжвузівської наукової студентської конференції сформовано рекомендації та пропозиції щодо основних шляхів відновлення стабільності розвитку окремих сфер фінансової системи.

The article examines several aspects of macroeconomic stabilization of domestic economy, macro-financial indicators of stability are defined. As a result of Ukrainian inter-scientific student conference recommendations and suggestions are formed which set out the main ways to restore stability of development in specific areas of the financial system.

Ключові слова: фінансова стабільність, індикатори макрофінансової стабільності, фінансова система, фінансова політика.

Світова фінансова криза засвідчила вразливість вітчизняної фінансової системи до макроекономічної нестабільності, її неадекватність завданням забезпечення поступального економічного розвитку країни. У світовій економічній науковій думці теоретичні засади забезпечення стабільності у фінансовій сфері розроблено досить ґрунтовно, а також накопичено великий досвід щодо фінансової політики держави на макрорівні. Значний внесок у дослідження політики макрофінансової стабілізації зробили такі зарубіжні вчені, як П. Каллаур, Г.Дж. Скіназі, Дж. Стіглер, Дж.С. Стейн, Р. Фергюсон, Г. Шіназі та ін. Серед вітчизняних науковців фінансові аспекти макроекономічної стабілізації досліджено у працях С.А. Буковинського, А.С. Гальчинського, В.М. Гейця, А.І. Даниленка, І.О. Лютого, С.Я. Огородника, В.М. Опаріна, Д.В. Полозенка, М.І. Савлука, А.М. Соколовської, В.М. Суторміної, В.М. Федосова, С.І. Юрія, Ф.О. Ярошенка та ін.

За визначенням Гаррі Дж. Скіназі (Департамент фінансів Міжнародного валютного фонду), фінансова стабільність є “здатністю фінансової системи забезпечити ефективний розподіл фінансових ресурсів, управляти фінансовими ризиками і створити умови для її функціонування в умовах кризових явищ”¹. При цьому автор

¹ Schinasi G.J. Safeguarding financial stability: theory and practice. — Washington, D.C.: IMF, 2005. — P. 100, 101.

виділяє основні принципи макрофінансової стабілізації: забезпечення ефективного розподілу суспільного продукту, обмеження наслідків кризових явищ, узгодження цілей фінансової політики й усунення негативного впливу фінансів на реальну економіку. Тобто за умови макрофінансової стабільності фінансова система перебуває в такому стані, що вона легко може абсорбувати фінансові та реальні економічні несподівані події або шоки².

Остання фінансова криза довела неієздатність теорії раціональних очікувань та ефективних ринків, сподівання на адекватне ринкове саморегулювання лише призвело до згубних наслідків для економіки. Фінансова теорія Дж. Кейнса, спрямована на забезпечення економічного зростання, вже майже сім десятиліть привертає до себе увагу численних економістів, які на кожному новому етапі розвитку ринкової економіки з урахуванням нових явищ, що в ній виникають, намагаються знайти відповідь на назрілі питання економічного розвитку й визначити шляхи реалізації завдань макроекономічної стабілізації.

Для наочного відображення макрофінансової ситуації у країні вітчизняні науковці виділяють дві складові індикаторів макроекономічної та макрофінансової стабільності, які дають змогу не лише класифікувати параметри, а й оцінити досягнуті результати (табл.). Розрахунки макрофінансових індикаторів ґрунтуються на зіставленні макроекономічних і макрофінансових показників³. Аналізуючи зазначені показники за останні роки, можна відзначити, що Україна ввійшла до числа “країн-лідерів” за темпами падіння ВВП і промислового виробництва, скорочення обсягів експорту й імпорту, поширення інфляційних процесів, скорочення інвестицій і девальвації національної валюти, зростання рівня державного боргу та опинилася серед найбільш постраждалих країн за темпами економічного спаду.

Так, аналізуючи макроекономічні й макрофінансові показники за останні роки, можна відзначити, що у кризовий період (2008–2009 рр.) порівняно з періодом економічного зростання (2005–2006 рр.) платоспроможність вітчизняної економіки істотно зменшилася (про що свідчить рівень інфляційних зрушень і бюджетного дефіциту). Водночас заборгованість економічним суб’єктам збільшилася (майже вдвічі виросли рівень державного боргу й інтегрована заборгованість суб’єктів господарювання). Незважаючи на вжиті урядом заходи, становище країни залишається на сьогодні нестабільним — рівень бюджетного дефіциту зріс майже в п’ять разів порівняно з періодом економічного зростання.

Саме тому нагальною є розробка плану виважених дій у всіх сферах фінансової системи з підвищення рівня економічної активності для забезпечення макро-

² *Schinasi G.J.* Defining Financial Stability // IMF Working Paper. — 2004. — № 187. — P. 18.

³ *Львовичкін С.В.* Взаємозв’язок і параметри макроекономічної і макрофінансової стабілізації // Економіст. — 2001. — № 2; *Львовичкін С.В.* Макрофінансова стабілізація в Україні у контексті економічного зростання: Автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.04.01 / Київський нац. екон. ун-т. — К., 2004; *Федосов В., Опарін В., Львовичкін С.* Фінансова реструктуризація в Україні: проблеми і напрями: Моногр. / За наук. ред. В. Федосова. — К.: КНЕУ, 2002.

Таблиця. Індикатори макрофінансової стабільності України (2005—2010 рр.)

Показник	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Коефіцієнт монетизації економіки за агрегатом М2, %	43,75	47,67	54,29	54,06	53,08	54,96
Індекс інфляції, %	113,5	109,1	112,8	125,2	115,9	109,4
Рівень бюджетного дефіциту, % ВВП	1,8	0,7	1,1	1,5	4,1	6,0
Сальдо поточного рахунку платіжного балансу, % ВВП	2,9	-1,5	-3,7	-7,0	-1,5	-0,3
Відношення приросту ВВП до приросту інвестицій у основний капітал	5,54	3,19	2,79	5,09	0,43	15,99
Інтегрована заборгованість суб'єктів господарювання, % ВВП:						
— кредиторська	91,04	85,12	80,76	87,81	119,68	85,11
— дебіторська	72,62	70,79	67,66	73,01	104,52	73,44
Рівень державного боргу, % ВВП	17,70	12,15	9,89	13,79	24,85	19,53

Джерело: розраховано авторами на основі даних Державної служби статистики України (<http://www.ukrstat.gov.ua>), Нацбанку України (<http://www.bank.gov.ua>) та Міністерства фінансів України (<http://www.minfin.gov.ua>); Федосов В., Опарін В., Львовчкін С. Фінансова реструктуризація в Україні: проблеми і напрями: Моногр. / За наук. ред. В. Федосова. — К.: КНЕУ, 2002. — С. 83—111.

економічної й макрофінансової стабілізації. Великого значення в цьому контексті набуває застосування інтелектуальних досягнень молоді. За необхідності відновлення соціально-економічного розвитку України у процесі макрофінансової стабілізації важливим є формування нового фінансового світогляду як основи втілення досягнень сучасного фінансового менеджменту і практичного визначення інноваційності як домінантної моделі розвитку. Це важливе завдання розв'язує кафедра фінансів ДВНЗ “Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана” (КНЕУ), фінансова школа якого відома далеко за межами країни.

У рамках заходів Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України щодо розвитку наукової студентської думки 25 березня 2011 р. на базі кафедри фінансів і кафедри фінансових ринків КНЕУ було проведено щорічну Всеукраїнську міжвузівську наукову студентську конференцію на тему “Макрофінансова стабілізація в Україні: проблеми і напрями”. Головною метою заходу стало сприяння пошуку молодих фінансистів на шляху до стабілізації та відновлення соціально-економічного розвитку країни.

У конференції взяли участь понад 30 студентів із 15-ти вищих навчальних закладів України III—IV рівнів акредитації. Студентів — авторів найкращих тез доповідей було запрошено до участі в заході з метою представлення й обговорення досліджуваних ними проблем.

Пленарне засідання розпочав заступник голови оргкомітету, заслужений діяч науки і техніки України, професор, доктор економічних наук, завідувач кафедри

фінансів КНЕУ В.М. Федосов. У вступному слові доповідач відзначив, що одним із головних завдань фінансової школи України є формування фінансового світогляду молодого покоління, яке є запорукою розвитку інтелектуального потенціалу країни.

Основні проблеми, визначені на пленарному засіданні, було розглянуто на “круглому столі” в тематичних блоках, які відповідають напрямам загального наукового дослідження кафедр фінансів і фінансових ринків, зокрема, “Макрофінансова стабілізація та сучасні пріоритети соціально-економічного розвитку”, “Роль фінансового ринку в забезпеченні економічної активності”, “Податкова політика та її вплив на стабілізацію економіки України”.

Учасники конференції проаналізували деякі аспекти реформування окремих сфер фінансової системи, макроекономічна стабільність і стійкість яких є передумовою економічного зростання України; наголошували на необхідності оцінки ризиків бюджетної та податкової політики в сучасних умовах і напрямів інтеграції фінансової системи країни в міжнародний фінансовий простір; висвітлювали питання реформування міжбюджетних відносин, розвитку бюджетного федералізму, оптимізації доходів і видатків бюджету, упорядкування бюджетного процесу, вдосконалення фінансового контролю й підвищення рівня бюджетного та податкового менеджменту загалом, а також необхідності активізації діяльності складових фінансового ринку держави.

Результати наукових досліджень, подані на засідання “круглого столу” конференції, базуються на використанні: системного підходу в дослідженнях економічних процесів; сучасних інформаційних технологій, методів аналізу й синтезу, економіко-математичних методів. Потрібно відзначити, що більшість робіт, представлених студентами, містять конструктивні рішення і пропозиції, запровадження яких допоможе поліпшити існуючу систему фінансового менеджменту, зокрема податкового й бюджетного, і його складових. У ході засідання було досліджено зміст, проблеми й напрями макрофінансової стабілізації в Україні, науковці відзначали також загальний високий теоретичний рівень підготовки учасників конференції.

Конференцією на основі досліджених проблем і напрямів макрофінансової стабілізації України узагальнено досвід і результати реформ у реальному й фінансовому секторах економіки та у сфері державного фінансового господарства. Визначено й оцінено фінансовий потенціал країни, структуру розміщення фінансових ресурсів і потенційні можливості нарощування їх обсягів та забезпечення ефективного використання.

Дослідження учасників конференції дали змогу зробити висновок, що найважливішим завданням макроекономічної політики держави в середньо- й довгостроковій перспективі є послідовне забезпечення стабільності фінансових взаємовідносин держави й суспільства з метою створення основ для стабілізації економічного розвитку. Остання має базуватися на інноваціях, інвестиціях, структурно-технологічній модернізації вітчизняної економіки.

Основними напрямками повинні бути стимулювання реального сектору економіки, зниження дефіцитності платіжного балансу, ефективне управління дефіцитом державного бюджету й рівнем державного боргу та диференціація фінансових ризиків.

Соціальні перебудови покликані забезпечувати необхідну соціальну стабільність, відтворення інтелектуального капіталу, зменшення соціальної нерівності, застосування адресної соціальної допомоги, стабільність податкової та бюджетної систем, стимулювання розвитку малого й середнього підприємництва.

У грошово-кредитній сфері головним має бути утримання цінової стабільності задля досягнення фінансової стабільності.

Стан фінансово-інвестиційного потенціалу України тісно пов'язаний із механізмом функціонування й рівнем розвитку фінансового ринку. Дотримання на ньому цивілізованих “правил гри” різними суб'єктами економіки під державним і суспільним контролем сприятиме поживленню інвестиційних процесів, що особливо важливо для країни, оскільки запуск фінансово-інвестиційного механізму є необхідною передумовою макрофінансової стабілізації національної економіки. Вдосконалення вітчизняного фінансового ринку має бути спрямоване на реабілітацію фінансового, зокрема банківського сектору, підвищення рівня його капіталізації, що дасть змогу підвищити економічну активність і відновити роботу реального сектору економіки. Здійснення реформ у сфері інституційного розвитку складових фінансового ринку, розширення переліку й поліпшення якості, інформаційної відкритості надання фінансових послуг, забезпечення належного захисту прав споживачів дадуть можливість підвищити його стабільність і здатність відновлюватись після негативних потрясінь.

За підсумками роботи конференції було сформовано рекомендації та пропозиції щодо основних шляхів відновлення макроекономічної та макрофінансової стабільності в Україні, якими є:

у бюджетній сфері — структурне реформування бюджетної системи й бюджетної політики, яке має відбуватися шляхом підвищення рівня бюджетного менеджменту загалом і його складових зокрема, упорядкування бюджетного процесу, реформування міжбюджетних відносин, удосконалення фінансового контролю. За останні роки основні напрями бюджетної політики мають декларативний характер, не відповідають реаліям і потребам соціально-економічної політики, що потребує кардинальних змін у бік формування адекватної сучасним умовам бюджетної системи, достовірних і надійних показників бюджетного прогнозування і планування на базі єдності фіскальної та монетарної політики; забезпечення стабільності бюджетного законодавства; підвищення ефективності здійснення бюджетних видатків через установлення пріоритетності у формуванні цільових державних програм, визначення значимих об'єктів державної підтримки (зокрема пріоритетний розвиток галузі освіти, її інноваційної складової); реальної оцінки роботи управлінського апарату й ефективності розподілу повноважень;

у податковій сфері — підвищення ефективності функціонування податкової системи і здійснення податкової політики через удосконалення й модернізацію управлінських функцій, інформаційної складової, ліквідацію невирішених проблем Податкового кодексу України (зокрема, недоцільне скасування окремих місцевих податків і зборів (комунального податку, податку з реклами, збору з власників собак) замість удосконалення механізмів їх справляння; збереження чинної спрощеної системи оподаткування; незмінність ставки оподаткування ПДВ до 1 січня 2014 р. (на рівні 20 %) замість її диференціації тощо); мінімізація податкових ризиків із використанням інструментарію математичного моделювання й кількісної оцінки очікуваних наслідків, переорієнтація політики надання податкових переваг (застосування інвестиційних та інноваційних пільг) і налагодження ефективної взаємодії платників із податковими органами;

у сфері фінансового ринку — створення ліквідного ринку державних боргових цінних паперів з допомогою допоміжних інститутів — маркет-мейкерів, зниження бар'єрів для входу фізичних осіб на ринок; імплементація міжнародних стандартів розкриття інформації в чинне законодавство й формування у емітентів культури виплати дивідендів із одночасним розвитком організованого біржового ринку; створення гарантійних фондів із захисту прав інвесторів; упровадження новітніх технологій і міжнародних стандартів здійснення торгівлі цінними паперами, законодавчих передумов для розвитку похідних фінансових інструментів (деривативів); унеможливлення незаконного використання інсайдерської інформації;

у сфері фінансів мікрорівня — забезпечення фінансової безпеки підприємств та оцінка її рівня з метою вчасного виявлення існуючих загроз і захисту від них, а саме підтримка фінансової стійкості, рівноваги, забезпечення фінансової автономії та гнучкості у прийнятті фінансових рішень; розвиток і використання функціональних моделей бізнесу.

У зв'язку з існуванням широкого кола питань фінансової політики в Україні, які потребують вирішення шляхом фундаментальних наукових підходів, прийнято рішення щодо проведення наступної Всеукраїнської наукової студентської конференції у квітні 2012 р.